

Egzamin z kreatywności

Mariola Badowska, doktorantka na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, autorka bloga „Rondo Kultury”

Matura ustna z języka polskiego przechodzi kolejną reformę. Prezentacja przed komisją wcześniej przygotowanego wystąpienia ustępuje miejsca wypowiedzi ustnej na temat wylosowanego tekstu kultury, w odniesieniu do wiedzy zdobytej na lekcjach. Jaki jest powód zmian? Czy otwarta forma egzaminu przerosła maturzystów? A może dowolność w wyborze interesującego tematu, luźno umiejscowionego między hobby a literaturoznawstwem, przestała być atrakcyjna? Pojawiły się także działania niepokojące, jak zlecenie i kupowanie prezentacji maturalnych.

Postęp przez powrót

Nowy projekt przypomina egzamin maturalny sprzed reformy z 1998 roku. Uczeń, przystępując do ustnej wypowiedzi, wcześniej wylosuje dla siebie zadanie. Będzie miał 15 minut na przygotowanie wypowiedzi i 10 minut na zaprezentowanie jej. Następnie przez 5 minut uczeń będzie prowadził dyskusję dotyczącą wystąpienia. Ta forma egzaminowania daje możliwość przedstawienia własnego poglądu na wylosowane zadanie. Jednak podstawą do tego jest ścisła wiedza, odwołująca się bezpośrednio do przerabianego przez okres liceum programu.

W wypadku prezentacji ustnej wybranego przez siebie tematu, uczniowie zagłębiali się tylko w niewielki wycinek materiału omawianego podczas lekcji języka polskiego. Nierzadko wiedzieli więcej na prezentowany temat niż zespół przedmiotowy. Ale równie często też tracili punkty na pytaniach o pod-

stawowe elementy i motywy przerabianych lektur. W klasie maturalnej uczniowie przygotowywali lub wybierali tematy. W drugim semestrze mieli zgłosić pełną bibliografię i konspekt. Oddany poloniście „szkielet” zadania nie mówił zbyt wiele o kształcie i zawartości projektu. Wyznaczniem wyboru treści do ostatecznej wersji prezentacji na egzaminie był czas. Uczniowie, którzy samodzielnie przygotowali temat, starali się w 15 minut opowiedzieć możliwie najwięcej, licząc na to, że zwiększona dawka informacji jest równa wyższej ocenie punktowej. Szybkie i niewyraźne mówienie, posługiwanie się skrótami, pobieżne przedstawienie przekrojowych problemów w literaturze – między innymi takie niedociągnięcia nie dawały informacji o stanie wiedzy ucznia, ale za to mogły świadczyć o nieukształtowanych umiejętnościach autoprezentacji, problemach z samodzielną pracą z tekstem czy po prostu pracą pod presją czasu.

Absolwent liceum, którego umiejętności personalne nie były kształtowane, a zostały jedynie sprawdzone podczas matury ustnej, nie jest przygotowany ani do uczestniczenia w rozmowach kwalifikacyjnych na wymarzone stanowisko, ani tym bardziej nie jest gotowy do kontynuowania ścieżki edukacyjnej, w szczególności na kierunkach takich jak filologia polska, kulturoznawstwo czy dziennikarstwo, ponieważ nie posiada podstawowej wiedzy literaturoznawczej. Ponadto przyszły student kierunków humanistycznych często nie jest świadomy swoich braków programowych. Ocenienie przez zespół przedmiotowy na 100% prezentacji, na przykład na temat interpretacji piosenek ulubionych wykonawców, daje do zrozumienia uczniowi, że pewien wycinek jego wiedzy i zainteresowań opanował doskonale. Mylnego postrzegania poziomu przygotowania do podjęcia studiów nie korygują także uczelnie wyższe, które zrezygnowały na wielu kierunkach z egzaminów wstępnych. Tak więc, na pierwszym roku studiów polonistycznych, absolwent ze 100% wynikiem z matury ustnej na wybrany temat przekonuje się, że nie posiada wystarczającej wiedzy, aby kontynuować studia i dlatego często z nich rezygnuje.

Nowa forma egzaminu maturalnego, nawiązująca do tej sprzed reformy, niesie ze sobą pewne szanse, ale i zagrożenia. Po stronie szans dla powodzenia nowej matury będzie przede wszystkim zablokowanie procedury zamawiania, kopiowania i sprzedawania projektów maturalnych.

Zagrożeniem dla nowej matury będzie przede wszystkim przyzwyczajenie uczniów do procesu bezrefleksyjnego, pamięciowego przyswajania zagadnień z opracowań maturalnych. W tym miejscu warto zauważyć, że zagrożenie to może zostać zminimalizowane, dzięki kreatywnemu i nowoczesnemu posługiwaniu się tekstami kultury. Jednak aby zespół przedmiotowy mógł tworzyć ciekawe ćwiczeniowe zestawy zadaniowe, niezbędna jest dodatkowa praca nad innowacyjnymi metodami omawiania kanonu lektur, motywów literackich i zagadnień językoznawczych.

Tajemnice tekstów kultury

Przywoływanie definicji tekstu kultury, która sprawia problemy zarówno nauczycielom, jak i uczniom, może wydać się odstraszać. Wystarczy zapamiętać, że tekstem kultury jest wytwór cywilizacji, będący uporządkowaną całością, skonstruowany według ustalonych, ale i powszechnie znanych reguł. Teksty kultury były przedmiotem omawiania motywów literackich i zjawisk językowych podczas prezentacji maturalnych. To właśnie tematy, takie jak: motyw kobiety w prasie codziennej, stereotypy płciowe w prozie, środki stylistyczne w wybranych interpretacjach tekstów piosenek popularnych wykonawców – zawierały w sobie tekst kultury, który stawał się centrum prezentacji zagadnień przedmiotowych. Teraz tekst kultury staje się podstawowym przykładem do opowiedzenia o literaturze w zrozumiałym sposób. Niezwykle trudne zadanie stoi więc przed nauczycielami języka polskiego. Powinni oni nie tylko znać definicję tekstu kultury, ale też umieć odnaleźć w najbliższej uczniowi przestrzeni takie przykłady, które pomogą mu w odniesieniu tego zadania do konkretnych pokładów wiedzy.

Jednym z zadań na nowej maturze może być fotografia pejzażu miejskiego, na którym ujęty zostanie wycinek sztuki ulicy – graffiti. Jak poradziłby sobie z maturalnym zadaniem szczeciński licealista, spoglądając na zdjęcie grafiki Sepe, Sainera Lumpa i Chazma, pod tytułem *Jazz w wolnych chwilach*, które widnieje na ścianie przylegającej do szkoły „Maciuś”?

W tym wypadku zadaniem na 10 minut może być: „Dokonaj interpretacji przedstawionego tek-

stu kultury, wymień i omów znane Ci motywy muzyki w literaturze”. Przeciętny uczeń, którego końcowa punktacja będzie zbliżała się do 50%, wymieni z pewnością niezwiązany ze zdjęciem motyw muzyki w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza, w *Fortepianie Szopena* Kamila Cypriana Nor-

wida, czy w noweli *Janko Muzykant* Henryka Sienkiewicza. Natomiast uczeń wyróżniający się zainteresowaniami literackimi, dokona selekcji znanych mu motywów muzycznych i wybierze wspólny temat, który wykroczy poza kanon obowiązkowych lektur szkolnych. Dodatkowo będzie miał szansę przywołać przy skojarzeniu z graffiti temat muzyki młodzieżowej – więc być może przywoła tytuł *Był sobie chłopiec* Nicka Hornby’ego. Taki wybór motywów ułatwi zdecydowanie drugą część egzaminu ustnego – dyskusję. Uczeń będzie się swobodnie poruszał po znanych i lubianych przykładach, co ułatwi komunikowanie się z komisją i podniesie ogólną ocenę za wypowiedź.

Rozwinięcie zadania maturalnego, opartego na tekście kultury, może być tyle, ilu uczniów przystąpi do egzaminu. Budowanie w taki sposób zadań uczy przyszłych studentów (nie tylko kierunków humanistycznych) kreatywnego i analitycznego podejścia do tematu. Jednak aby nowa matura rozwinęła w uczniach zainteresowania i umiejętności, niezwykle istotne jest uczenie wrażliwości nie tylko na zawarte w tekście literackim motywy, ale także na otaczającą rzeczywistość i jej konteksty kulturowe.

Bibliografia

- Konarzewski K.: *Nowa odsłona nowej matury ustnej z języka polskiego*, „Polonistyka” 2013, nr 10.
 Żurek S. J.: *Od tekstu do tekstu – Analiza i interpretacja tekstów kultury na maturze z języka polskiego od roku 2015*, „Polonistyka” 2013, nr 11.

Grffiti – Jazz w wolnych chwilach.
 Fot. Mariola Badowska